Upptecknaren

Nytt från Folklivsarkivet

Nr 8 November 2011

Innehåll

3 I Agatha Christies fotspår
Charlotte Hagström & Carina Sjöholm

17 Reflektioner runt ett dokumentationsprojekt
Marcus Marcusson

27 Frågelistor och dokumentation 2010
Charlotte Hagström

33 Folklivsarkivets verksamhet 2010
Göran Sjögård

47 Skånes musiksamlingars verksamhet 2010
Patrik Sandgren

I Agatha Christies fotspår

Charlotte Hagström & Carina Sjöholm

Ett fyrtiotal personer småhuttrar i blåsten utanför festivalkontoret i Torquay på den engelska sydkusten. De flesta är i sällskap med någon och det hörs spridda kommentarer på flera olika språk. Vi är inte de enda utländska besökarna konstaterar vi. Medan guiden gör sig redo och får hjälp att koppla in den batteridrivna mikrofonen med tillhörande högtalare betalar vi £3 och bläddrar i broschyren vi just fått. Klockan närmar sig 10.30 och det är strax dags att ge sig iväg. Under ett par timmar ska vi till fots och under ledning av en guide besöka en mängd platser förknippade med Torquays mest kända person: deckarförfattaren Agatha Christie.

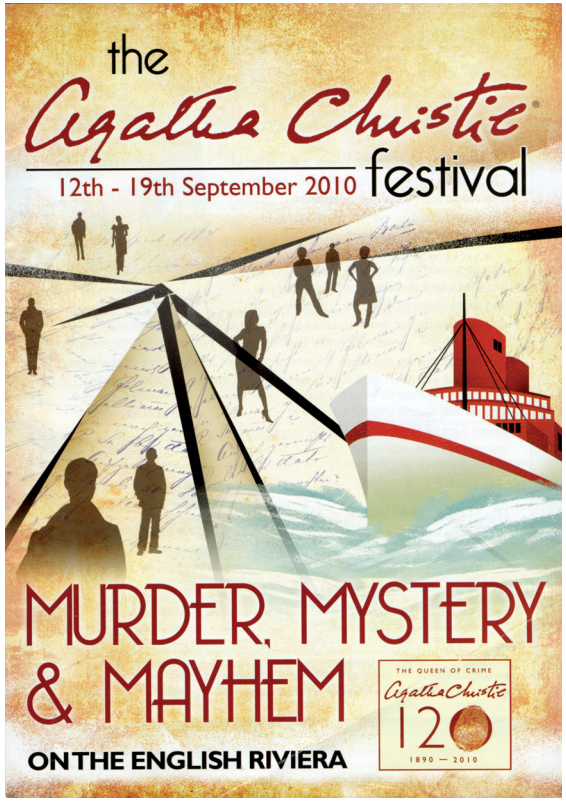

Festivalprogrammet

Festivalen i Torquay

Agatha Christie föddes i Torquay, Devon, den 15:e september 1890 och var under stora delar av sitt liv verksam i dessa trakter. Delar av hennes första roman, *En dos stryknin (The Mysterious Affair at Styles*, 1920/1921), utspelar sig i dessa regioner som också lär ha inspirerat till många av de 66 romaner och 166 noveller hon skrev. Varje år i september hålls en *Agatha Christie Murder Mystery Week* i Torquay med omnejd och 2010 var den större än någonsin med anledning av att det var 120 år sedan hon föddes. Enligt festivalprogrammet var det också 90 år sedan hennes detektiv Hercule Poirot introducerades, vilket skedde just i den första romanen, och 80 år sedan Miss Jane Marple figurerade för första gången, i *Mordet i prästgården (The Murder at the Vicarage*, 1930).

Ingen av oss hade tidigare besökt festivalen. Enligt det tryckta programmet, en liten katalog i fyrfärgstryck som vi beställt i förväg, och festivalhemsidan var det mycket som skulle hända och många aktiviteter och arrangemang. En del av dessa var sådana som återkommer under turistsäsongen varje år, andra var unika för just denna vecka och detta jubileum.

Artikelförfattarna tillsammans med författaren.

Vi är båda hängivna deckarläsare. Sedan vi lärde känna varandra och började arbeta tillsammans för många år sedan har vi kontinuerligt diskuterat författare, romaner och filmatiseringar, deltagit i seminarier och läst recensioner. I slutet av 1990-talet, i samband med att en mängd kvinnliga deckarförfattare debuterade och genren förnyades, skrev vi en gemensam artikel om detta: ”Kvinnor i kriminella kretsar” (Hagström & Sjöholm 1997). Agatha Christies romaner är inte de vi läser helst eller oftast men hennes betydelse för genren kan inte underskattas och hennes författarskap spelar fortfarande en framträdande roll. Böckerna kommer i nyutgåvor, äldre filmatiseringar repriseras i teve, nya serier spelas in, datorspel produceras. För den som är intresserad av deckargenren är det knappast möjligt att undvika att förhålla sig till Agatha Christie. Hon är ständigt aktuell och närvarande. Påfallande många moderna deckarförfattare hänvisar till Agatha Christies författarskap som inspiration för det egna skapandet. Efter att ha läst om *The Agatha Christie Murder Mystery Week* och tagit del av programmet framstod en resa dit som alltmer lockande. Det handlade dock inte bara om en nöjesresa utan var kopplat till pågående forskning och arkivverksamhet.

Läsande och skrivande

För några år sedan tog vi initiativ till två frågelistor som Folklivsarkivet sände ut om läsande och skrivande: LUF 213 *Tankar om boken och läsandet* (2004) och LUF 217 *Ordet är mitt – tankar om skrivandet* (2005)[1]. Det var ämnen som uppenbarligen tilltalade meddelarna. Ovanligt många svar inkom, 99 respektive 97 stycken, och åtskilliga av dessa var osedvanligt långa och detaljerade. Idén till frågelistorna uppstod då vi diskuterade våra egna förhållningssätt till läsande och skrivande, något vi ägnar oss åt såväl yrkesmässigt som privat. Infallsvinklar som särskilt intresserade oss var materiella och rumsliga aspekter. Har man en särskild läsfåtölj? En favoritpenna? Spelar bokomslaget någon roll? Ska det vara pocket eller inbundet? Total tystnad, svag musik eller kanske tvärtom helst liv och rörelse? Hemma eller borta, inne eller ute, sommar eller vinter?

Det ursprungliga projekt vi tänkt oss att listorna och svaren på dem skulle ingå i kunde vi av olika skäl inte genomföra just då. Frågorna

1 Uppteckaren 2005:2 skriver Charlotte Hagström om svaren på den senare frågelistan.

vi ställde och de tankar och berättelser vi fick ta del av kom istället att spela en stor roll i formulerandet av det projekt kring litterär turism som Carina Sjöholm några år senare påbörjade och som inom kort kommer att resultera i en bok med arbetstiteln *Litterära resor. Turism i spåren efter böcker, filmer och författare.* Charlotte Hagström har inte formellt varit knuten till projektet men fungerat som diskussionspartner och emellanåt resesällskap. Den gemensamma resan till Agatha Christie-festivalen i Torquay sensommaren 2010 utgjorde det avslutande arbetet inom detta projekt. Samtidigt såg vi resan som ett tillfälle att återknyta till de ursprungliga planerna på ett projekt om läsande och skrivande. Efter de fem dagarna i England, som innebar intensivt fältarbetande, många intryck och spännande samtal, blev vi allt mer intresserade av att fördjupa oss i ämnet och genomföra en gemensam studie kring detta. Under tiden som förflutit sedan dess har vi fortsatt diskussionerna och planeringen och vår förhoppning är att inom överskådlig tid få möjlighet att ägna oss åt detta.

Som så ofta när man fältarbetar, i dokumentations- såväl som forskningssyfte, är slumpen en faktor att räkna med. Hur väl man än planerar och förbereder sig, försöker förutse oväntade händelser och förebygga misstag, tar arbetet ibland vändningar man inte tänkt sig.

Solstolar med bokomslag till salu.

Så skedde också här. Aktiviteter vi planerat att medverka i var utsålda, guidade turer vi ville delta i visade sig inte genomföras under de dagar vi var där, och vädret var bitvis ganska otrevligt. Men att något inte blir som man har tänkt sig måste inte betyda att det är misslyckat, tvärtom. Etnografiskt fältarbete innebär att ständigt vara beredd på att tänka om, att gripa tillfällen och vara öppen för nya uppslag.

På jakt efter ledtrådar

Så innebar till exempel besöket på Torquay Museum, där Storbritanniens enda permanenta Agatha Christie-utställning finns, att vi hamnade på en ”Film and Radio Play Screening” och fick ta del av en unik radioinspelning med Orson Wells. Då vi betalade inträdet till museet fick vi veta att man just denna kväll skulle ha en *Mystery Evening* då Christie-specialisten John Curran skulle komma att introducera en eget vald Christie-film samt en radioinspelning baserad på en Christie-roman. Det var en mycket speciell stämning att se denna fyrtiotals-filmatisering, för att inte tala om att lyssna till en radiosändning med Welles välbekanta röst. Salongen var fullsatt och i pausen gavs tillfälle att återigen besöka Christie-utställningen men också till samtal. Museishopen visade sig också vara synnerligen

Den välsorterade shopen på Torquy Museum.

innehållsrik och gav oss många tankar kring litteratur och materialitet. På festivalkontoret hade vi sett enstaka böcker, cd-skivor, datorspel och vykort men på museet fanns betydligt mer: guideböcker och biografier, nya och begagnade utgåvor av de flesta av romanerna, muggar, vykort, bokmärken, affischer och så vidare. Där fanns dessutom en initierad försäljare som gärna berättade om det mesta vi ville veta mer om.

Men låt oss backa lite. En av de första saker vi deltog i när vi kom till Torquay, efter en vacker bussfärd genom några mindre samhällen längs Devons sydkust, var *The Agatha Christie Mile – A guided walking tour with Blue Badged guide Joan Knott*. Det var där vi fick en broschyr som innehöll en karta över Torquay med tolv markerade stopp som är inspirerade av Agatha Christies liv och verk. Vandringen inleddes utanför festivalkontoret nära hamnen, vid den Agatha Christie-byst som invigdes av hennes dotter, Rosalyn Hicks, på hundraårsdagen 15 september 1990. Kartan var upplagd så att man kunde följa den på egen hand om man inte som vi hade turen att få följa den initierade guiden, som tog oss med till några av de mest centralt belägna platserna. Under vandringen blev vi varse plaketter uppsatta lite varstans i staden som påminnelse om Christies närvaro. Vi såg också anslag om *120 Red Herrings* lite här och där. De visade sig ingå i en festivaltävling som gick ut på att samla ”herrings”, det vill säga ledtrådar utspridda på olika platser som haft betydelse för Christies liv och arbete: ”Use your wit, guile, intelligence and investigative talents to solve the clues”. Priset var en tvådagars vistelse i London för att se teaterpjäsen ”The Mousetrap”, en resa med Orientexpressen och ett komplett Agatha Christie ”Interactive Games” till datorn.

Här blev intermedialiseringen tydlig: författarskap, teater, film, datorspel och tävlingen som en interaktiv lek. Det var också ett typiskt sätt att leka med en annan sorts intermedialisering: vi som gick vandringen och deltog i festivalen följde olika sorters spår eller ledtrådar, biografiska såväl som litterära sådana, samtidigt som det är just det som är centralt för genren, i synnerhet den form av pusseldeckare som bland andra Agatha Christie skrivit.

Andra dagen inledde vi med att på egen hand leta upp adressen till den plats där Christie’s barndomshem, Ashfield, låg. Platsen fanns inte utmärkt på kartan och när vi kom fram förstod vi varför. Huset finns inte längre utan är ersatt av moderna hyreslängor. Det finns dock en sten där det står att Agatha Christie’s födelsehem har legat just där. I

den officiella Christie-guiden står det att hon själv försökte köpa tillbaka barndomshemmet utan att lyckas. Därefter fortsatte vi att vandra med hjälp av kartan till några av de platser som vi inte besökt tillsammans med guiden dagen innan.

En av dessa var All Saints Church i Torre, kyrkan där Agatha Christie döptes. Där pågick en blomsterfestival med uppsättningar på temat världens länder, där serverades te med hembakade kakor och nybredda smörgåsar och där såldes diverse souvenirer. Ovanför dopfunten satt ett inramat fotografi av den sida i dopboken där det med snirklig stil står antecknat att Agatha Mary Clarissa, dotter till Clarissa Margaret och Frederick Alvah Miller, döptes den 20 november 1890. Efter att ha inhandlat en kökshandduk med bild av kyrkan, dess namn och texten ”Agatha Christie’s Church”, en anteckningsbok med Christie-motiv samt en burk av församlingsprästen Father Rogers hemlagade apelsinmarmelad begav vi oss vidare till vårt nästa stopp.

Här låg Agatha Christies barndomshem.

Det blev Torre Abbey, ett kloster från sent 1100-tal som numera är konstmuseum. Hösten 2009 invigdes en trädgård kallad *Agatha Christie's Potent Plants Garden* där man gjort en hel plantering med giftiga växter som kan härledas till eller omnämns i Christies romaner. Den är inte bara en vackert disponerad plantering utan också bildande så tillvida att varje planta har en skylt med dess latinska namn och det i mitten har placerats en illustrativ karta där plantorna benämns och placeras. Det finns också skyltar med frågor där man ska gissa vilken planta som nämns i vilken bok.

Mord på tåg

En av de biljetter vi lyckats köpa på förhand var till *The Murder Mystery Dining Train*. Resan utgick från stationen i Paignton, en liten ort strax intill Torquay. Vi beslutade oss för att vandra dit eftersom vi då skulle passera The Grand Hotel där vi via kartan fått veta att Agatha Christie och hennes första make, Archie, tillbringade sin korta smekmånad. Bara några få dagar efter bröllopet vinkade hon av honom då han gav sig av till kriget i Frankrike. De sågs först sex månader senare.

Gissa vilken Agatha Christie-bok den giftiga växten ingår i.

När vi väl nådde Paington, ganska blöta efter en regnig och blåsig vandring, upptäckte vi på stationen att flera av våra medresenärer var klädda i tjugotalskläder. Det enda vi visste om programmet var att *The Candlelight Theatre Company* var värdar för kvällen, att vi skulle mötas på plattformen med mousserande vin och på tåget serveras en trerättersmiddag komponerad av namngiven restaurang i Torquay: ”Let time pass you by as you prepare to savour a new exciting gastronomic experience, but be on your gard at all the times… If a murder takes place, will you solve the mystery?”.[2] Vi satte oss på en bänk och blev snart tilltalade av en kvinna i aftonklänning som ville veta vår inställning till golf. Hon var en av skådespelarna och minglade tillsammans med de övriga i sällskapet runt på stationen och gav oss ledtrådar genom att genast dra in oss i en berättelse om hur den lokala golfklubben tvingats i konkurs. Det var upp till var och en av resenärerna att fråga efter fler ledtrådar för att försöka skapa sig en bild av händelseförloppet. Ganska snart förstod vi hur rollfigurerna var relaterade till varandra.

Mord och middag på tåg.

Detta fortsatte sedan på tåget där vi placerades vid uppdukade bord med välstrukna vita dukar. Det började skymma, regnet smattrade mot rutorna och ångvisslan tjöt när resan på The Dartmouth Steam Railway så tog sin början. Det tog oss en stund att förstå att det var vi själva som genom konversation bestämde hur mycket vi ville delta i spelet. Spännvidden var stor i gruppen. En del hade uppenbart varit med om

2 www.murderbycandlelight.co.uk.

något liknande tidigare och kastade sig in i samtal både med skådespelare och gäster, andra var som vi lite mer avvaktande och iakttog, lyssnade och funderade. Det kändes som att komma in i en Agatha Christie-film, i synnerhet som en hel del av gästerna och inte bara skådespelarna var upp- eller utklädda. Skådespelarna cirkulerade och mellan rätterna mördades mycket riktigt en av personerna i teatersällskapet. Nu var det upp till oss att börja spekulera vad som hänt… Den skyldige avslöjades, vi fick chansen att diskutera upplösningen och den döda visade sig inte vara död. Vi hade ätit upp, tåget hade återigen nått stationen och evenemanget var över.

Vad var det för sorts lek vi deltagit i? Det som kunde kopplas till Agatha Christie var tiden det hela skulle utspela sig i och brottet på tåget som är centrala händelser i ett par av hennes romaner, *Mordet på Orientexpressen (The Murder of the Orient Express*, 1934) och *Mysteriet på Blå Tåget (The Mystery of the Blue Train*, 1928). Det var också pusslandet för avslöja mördaren. På samma sätt som läsaren av en Christieroman med hjälp av de ledtrådar som finurligt stoppas in i texten ges möjlighet att lösa gåtan före detektiven, hade vi chansen att göra detsamma.

Att sälja en författare

Den sista dagen innan hemresan hade vi hoppats få plats på en av bussturerna med den veteranbuss som kör till Agatha Christies semesterhem Greenway. Barnbarnet Mathew Pichard, som deltagit i festivalen vid ett flertal tillfällen, donerade år 2000 huset till National Trust. År 2009 öppnades det för allmänheten efter en omfattande renovering. Huset såväl som trädgården har varit utgångspunkten för flera av Christies berättelser: *Fem små grisar (Five little pigs*, 1943), *Död mans fåfänga (Dead Man's Folly*, 1956) och novellen *En klenod till samlingen (Greenshaw's Folly*, 1960). Samtliga turer var dock fullbokade och vi tvingades tänka om. Vi bestämdes oss för att istället åka båt med The Greenway Ferry. Detta visade sig bli en heldagsutflykt eftersom turen tog tre timmar i vardera riktningen, något vi inte riktigt haft klart för oss innan vi väl satt på båten. Det var dock inget bekymmer eftersom resan gick längs en utomordentligt vacker kust, vädret var strålande och kaptenen synnerligen pratsam och underhållande.

När vi köpte biljetterna, som såldes vid Princess Pier där Agatha Christie enligt flera källor brukade åka rullskridskor och som också är

Här drunknade inte Agatha Christie.

utmärkt på kartan som en sevärd Christie-plats, möttes vi av en distansserad men road försäljare som insett möjligheterna att göra affärer av människors intresse att följa kända personer i fotspåren. När han förstod att vi var roade och med på noterna började han dikta upp diverse Christie-händelser som *skulle* ha kunnat hända i omedelbar närheten. Det är onekligen lätt att fantisera vidare på, och kanske till och med att ironisera över, en del av de saker som nämns i de många olika texter som finns om festivalen. Christie inte bara åkte rullskridskor på Princess Pier utan brukade även simma vid Imperial Hotel liksom i Beacon Cove – där hon *nästan* drunknade en gång, står det till exempel i flera av de olika broschyrer och texter vi fann. Båda platserna nämns eftersom de figurerar i två av hennes böcker. Därför är de också utmärkta på kartan. Under den inledande guidade turen ingick således ett stopp vid Beacon Cove.

Tillsammans med övriga deltagare blickade vi under turen eftertänksamt ut över vattnet och begrundade hur kriminallitteraturen skulle ha utvecklats om hon inte i sista stund hade räddats av en äldre man med roddbåt. Efter det roande mötet med biljettförsäljaren på piren har vi många gånger diskuterat fenomenet nästan-händelser

och skämtat om att göra det till en affärsidé. Man skulle kunna fylla hur många guidade turer som helst med sådant som *nästan* hänt, från dramatiska nästan-olyckor till vardagliga nästan-trivialiteter!

Sommarhemmet Greenway visade sig vara värt en lång resa. Det var ett stort och innehållsrikt hus med guider att fråga i varje rum. Vi fick inte bara gå runt i huset utan också dra ut lådor och öppna skåp där det fanns ytterligare information eller illustrationer av olika slag. Detta generösa och öppna författarhem har också en storslagen trädgård som marknadsförs i egenskap av just trädgård. Det vackra gamla växthuset var nyrenoverat och plantor fanns till försäljning. I annexen fanns såväl restaurang som café och välutrustad butik med mycket böcker men också andra Agatha Christie-prylar: choklad, mintpastillaskar, muggar, solstolar med motiv från bokomslag. I butiken hade man möblerat med ett skrivbord med obligatorisk författarrekvisita som till exempel en gammaldags Remington-skrivmaskin och färdigpackade bokpaket bestående av de tre Christie-böcker som utspelar sig på Greenway. Utformningen var tilltalande och det krävdes ett visst mått av behärskning för att inte köpa alltför mycket.

På väg till Agatha Christies sommarhem Greenway.

Våra dagar i Torquay började lida mot sitt slut och vi var fullmatade med Christie-intryck. Vi såg spår efter henne överallt och det satt plaketter på byggnader som hon haft anknytning till. Vi fann till och med ett särskilt kakrecept som lanserades speciellt för 120-årsdagen: ”Delicious Death cake recipe”. Hade vi bokat ”Agatha Christie Afternoon Tea” på Brown’s Hotel, vilket lär ha varit inspirationen till *Bertrams Hotell (At Bertram’s Hotel*, 1965), hade vi fått tillfälle att smaka den. Festivalen lockade många besökare och uppmärksammades i olika media. Under den inledande vandringen den första dagen blev vi intervjuade av ett tyskt teve-team som ville veta varför vi deltog i festivalen och varför vi var intresserade av Agatha Christie. Detsamma undrade en journalist från *The Guardian* och en resejournalist från *New York Times* nätbilaga.

Christie har inte bara lockat läsare i decennier. Det är uppenbart många fler än vi som rest i hennes fotspår, både förr och nu om än den litterära turismen har ökat väsentligt under senare år. Hon fortsätter också, som vi nämnt ovan, att inspirera deckarförfattare, såväl professionella skribenter som amatörer. På väg hem till vårt bed & breakfast den sista kvällen såg vi ett anslag om en skrivarkurs:

> Discover how Agatha Christie’s life influenced and illuminated her work and trace her path to success to find the key to improving your own writing. Look at ways to use ’real life’ as a basis for fiction writing; how to keep notebooks of ideas and weave them into good detective stories, how to find characters and plots all around us.

***

Vi hade inte besökt Torquay tidigare och valde att resa i Agatha Christies fotspår och se landskapet via de platser som förknippas med henne. Men även för den som känner en plats sedan innan kan den välbekanta miljön bli exotisk just genom valet att följa till exempel platser som nämns i en bok eller är kopplade till en författare på detta sätt. Att färdas i författares fotspår, och att följa fiktiva figurer i verkliga landskap och miljöer, är ett spännande sätt att få nya perspektiv både på att läsa och att resa.

Källor

Candlelight Theatre Company: www.murderbycandlelight.co.uk (2010-08-15)
Christie, Agatha (1920/21): *The Mysterious Affair at Styles*.
Christie, Agatha (1928): *The Mystery of the Blue Train*.
Christie, Agatha (1930): *The Murder at the Vicarage*.
Christie, Agatha (1934): *The Murder of the Orient Express*.
Christie, Agatha (1943): *Five Little Pigs*.
Christie, Agatha (1956): *Dead Man's Folly*.
Christie, Agatha (1960): *"Greenshaw's Folly" i The Adventure of the Christmas Pudding*.
Christie, Agatha (1965): *At Bertram's Hotel*.
Hagström, Charlotte & Sjöholm, Carina (1997): "Kvinnor i kriminella kretsar". I: *Jury. Tidskrift för deckarvänner*. Nr 26.
Hagström, Charlotte (2005): "Om ordet är mitt. Meddelarnas tankar om skrivandet". I: *Upptecknaren*. Nr 2.
Sjöholm, Carina (in press): *Litterära resor. Turism i spåren efter böcker, filmer och författare*.
LUF 213 *Tankar om boken och läsandet* (2004)
LUF 217 *Ordet är mitt – tankar om skrivandet* (2005)
Samtliga foton av författarna.

Reflektioner runt ett dokumentationsprojekt

Marcus Marcusson

Under sommaren och en bit in på hösten 2010 genomförde Folklivsarkivet en framförallt fotografisk dokumentation. Projektets mål var att fånga och dokumentera vardagen för ett antal människor. Vid en första tanke kan detta te sig som den enklaste sak i världen; vardag, vanlig tråkig vardag – hur svårt kan det egentligen vara? Men som det ofta blir när man klottrat ner en idé på en Post-It-lapp och sätter sig och skärskådar hur man ska angripa utmaningen, tedde sig även det här sig plötsligt ganska o-självklart.

Vad är egentligen vardag? När under veckan infaller den och vad gör man? Enligt en traditionell definition innebär vardagsbegreppet att det inte är helgdag – sedan ett antal decennier vill det säga veckodagarna måndag till fredag. Å andra sidan är många av hushållets sysslor koncentrerade till helgen – tvätta, handla, umgås med familj och vänner, fixa och fnula. Alltså fungerar inte en definition som kan pekas ut i almanackan. Kanske fungerar det bättre om man utgår från en regelbundenhet? Kan regelbundna rutinsysslor likställas med vardag? För de flesta innebär det i stort sett att mer eller mindre motvilligt masa sig upp ur sängen – äta frukost – åka till jobbet – arbeta – åka hem – laga och äta middag – se på TV – gå och lägga sig. Här uppstår förstås frågan hur många gånger i veckan, i månaden eller kanske per år, ska man göra något för att det ska betraktas som en vardaglig syssla? Vi är många som exempelvis firar jul en gång per år, varenda år under hela livet – men att fira jul kan knappast betraktas som en vardaglig syssla.

Inom projektet blev vardagsbegreppet efter litet funderande likställt med "en vanlig dag hemma". Vid sidan av den uttänkta definitionen blev nedslagen i verkligheten förstås påverkade av när informanterna hade möjlighet och lust att få besök. Eftersom ingen av de informanter med arbete uppvisade någon större entusiasm att bli dokumenterade i sin arbetsmiljö, blev hemmet och den närmaste omgivningen närmast allenarådande scen för dokumentationen.

Urvalet

Att skapa sig ett representativt urval är i vanlig ordning inte helt lätt – speciellt inte som projektbeskrivningen beskriver ”människor” i någon slags allmänhet.

Det enda rätta för att behålla ryggen fri hade förstås varit att utgå från statistik och försöka täcka in så många kombinationer av ålder, samhällsklass, boendeformer etc. som det vore möjligt. Dessvärre låg detta utanför möjligheternas ramar i detta projekt, vilket tillsammans med olika praktiska omständigheter resulterade i att många typer av hem är starkt underrepresenterade eller helt enkelt saknas. Vissa åldersgrupper, icke etniska svenskar, politiska och ideologiska övertygelser med flera saknar således representation i projektets dokumentation. Detta bör påpekas, eftersom urvalet råkat hamna bra mycket närmare det medelklassigt heteronormativa barnfamiljsideal som ofta finns som förlaga i både människors kollektiva medvetande som i lagstiftning och myndighet. Framtiden kunde annars få för sig att projektet påverkats av ideal snarare än verkligheten.

Foto: Marcus Marcusson.

Projektets urval av informanter har uppstått på några olika sätt; dels som en allmän förfrågan hos sådana som haft kontakt med Folklivsarkivet på något vis, dels genom medvetet sökande efter vissa typer av familj och boende. Några har varit meddelare till Folklivsarkivet, det vill säga människor som ställer upp och berättar om sina förhållningssätt och tankar vad gäller exempelvis aktuella samhällsfenomen – något som skulle visa sig ha effekter på dokumentationen som vi då inte anade, mer om detta senare. Eftersom alla dessa var i pensionsåldern och i liknande social position, fylldes listan på med framförallt några yngre i olika boende- och familjekonstellationer, bland annat ett par barnfamiljer, en studentkorridor och ett kollektiv.

I ett par av nedslagen i verkligheten töjdes åter vardagsbegreppet till att gälla offentliga mötesplatser; ett café med många stammisar och komplicerade sociala strukturer, samt ett väletablerat torgloppis, fick representera sätt att utöva vardag vid sidan av hemmet. Båda dessa representerar dessutom aktuella fenomen som kan anses höra hemma i större kontexter, typiska och representativa för vår nutid.

Framtiden

Den här slags dokumentation kan i mångt och mycket likställas med att berätta för framtiden om vår nutid. Frågan är vad man ska berätta, vad ska tas med och vad ska lämnas att förstås som slutresultat i kausala tankekedjor? Och vad gör man med allt som inte kan beskrivas i ord och bild? Att berätta om vår samtid är i det närmaste lika komplext som att rista en plakett med meddelanden till okända mottagare i rymden.

Vi måste därför fundera över vad framtiden kommer att vilja ha av oss. Vill de ha fysiska prylar att sätta in i förlopp, eller är de mer intresserade av vad vi tycker och tänker? Jag vill påstå att ett fenomens betydelse i människors idévärld är helt avgörande för *hur* det kommer att utvecklas. Exempelvis är den tidiga automobilens plats i dåtidens världsbild avgörande för att den blev massproducerad, hur den fick sin starka symbolbetydelse i Volksgemeinschaft och Folkhem, och hur den fortfarande hänger med i den betydelsen men nu dessutom blivit representant för överkonsumtion och miljöproblem. Att detta skett är inte svårt att konstatera, men hur detta gått till kan vara svårare att få ihop om man inte är bekant med automobilen som överklassens leksak, som det individuella

och fria sättet att resa, som ett snabbare och därmed effektivare alternativ till häst och vagn.

En central frågeställning är alltså hur mycket av tolkningsjobbet man ska göra. Ska man uttolka det man kan, och förklara vad det är man ser och varför informanterna beter sig på just det specifika sättet – eller ska man överlåta jobbet till framtiden? Framtida betraktare av vårt nutida arbete kommer givetvis ha ett större, vidare, perspektiv på det de ser. De kommer kunna se utdragna förlopp som vi i vår nuvarande synvinkel inte kan se tydligt; exempelvis hur miljöengagemanget startade i en ganska lätt identifierbar subkultur på 1960-talet, tog några oväntade vändningar till ett antal parallella spår och till sist blev så allmänt att behovet av att manifestera sin inställning per en specifik livsstil föll bort.

Å andra sidan kommer framtida uttolkare av samma anledning ha nära till att missförstå sådant som för nutiden har sin självklara betydelse, just för att vi är bekanta med dess nuvarande betydelse. Det är inte lätt att hänga med i hur fenomen får ändrad betydelse, hur symboler följer med när generationer blir äldre och ofta förlorar sin arga betydelse, hur representativa attiraljer sakta men säkert genomgår en sociokulturell inflation och därför återfinns i en helt annan del av samhället efter bara några år.

Jag hävdar därför att den nuvarande tolkningen är helt nödvändig för förståelsen. Det kommer inte vara så svårt att se exempelvis hur iPhonen i några år varit alltför dyr för de flesta och därför varit något för grupper som haft ekonomiska möjligheter eller åtminstone prioriterat innehavet högt, men hur tekniken blivit billigare och alternativ kommit på marknaden – och hur idén med en telefon för flera tusen så sakteliga accepteras av allt fler och att nya sätt att kommunicera därmed sprids bland ”vanligt folk”. Men det kommer inte vara lika uppenbart att se betydelsen av att *inte* äga en iPhone eller liknande; att vissa grupper ser fenomenet som representativt för kapitalism och konsumtion och därför aktivt avstår. Sådana små protester sker ofta i det tysta, och är därför svåra att upptäcka.

Möte och kategorisering

Det är mötet mellan mig som observatör och informanten, som skapar den beröringspunkt som kan identifieras som själva dokumentationen. Vi möts i en temporär, kamratlig relation, med olika syften; min är att observera och informantens att bli observerad. Men linjerna som korsas

i beröringspunkten slutar inte där utan fortsätter bortom det observatör och informant har gemensamt. Observatören observerar som en del av en analys där man sätter in observationen i ett sammanhang där många fler parametrar ingår än vad som konkret står att finna hos den observerade. Saker som ålder, kön och i någon mån samhällsklass finns per automatik närvarande och påverkar den kontext informanten hamnar i redan från starten. Varför informanten låter sig observeras kan givetvis diskuteras. Vill man göra en osjälvisk insats för vetenskapens fromma, som ofta är den officiella förklaringen, eller stärker det ens ställning i något sammanhang? Syftet är intressant ur perspektivet att det kan påverka informantens beteende gentemot observatören – och, förstås, vice versa.

Att kategorisera och stoppa in i fack är den mänskliga hjärnans sätt att förstå och komma ihåg. Detta gäller både observatörer och informanter. För dokumentationen har det en rent praktisk betydelse i att man inte letar efter sådant man inte tror sig finna på grund av kategoriseringen och

Foto: Marcus Marcusson.

därmed riskerar att missa viktiga detaljer. En annan sak som påverkar båda parters kategorisering av både varandra och resten av världen är aktuella händelser som mer eller mindre temporärt genomsyrar samhället. Under det årtal som dokumentationen genomfördes, 2010, inträffade framförallt två riktigt upphaussade händelser som var svåra att missa, och som delade in mänskligheten i olika delar. Först inträffade kronprinsessans bröllop och senare riksdagsvalet. Kronprinsessbröllopet var redan avklarat när projektet drogs igång, så de svallvågor av åsikter som kom fram var både få och ganska modesta.

Upptrappningen inför valet den 19:e september var däremot en ständig följeslagare under hela projektet. Här har man som kulturanalytisk observatör ett dilemma att ta hänsyn till; det faktum att det under några månaders tid är i det närmaste omöjligt att slå på TV:n eller öppna en dagstidning utan att överfallas av politikernas värld, bidrar till att i stort sett hela samhället genomsyras av en offentlig agenda rörandes både deologiska och sakfrågediskussioner. Detta innebär i praktiken att många av informanterna för stunden betraktar världen längst den politiska höger-vänster-skalan – och i vanlig ordning i positionerande vi-och-dom-kamper har vissa individer inga hämningar att ge uttryck för sina ställningstaganden. Hur detta tar sig uttryck i praktiken varierar givetvis mellan individer; hur är inte alltid enkelt att lista ut – men man kan utan att anstränga sig speciellt mycket vara säker på *att* det finns där. Informanten kanske klär sig på något sätt som denna associerar med ett ställningstagande – vilket är omöjligt att veta efter ett enda besök. För att vetenskaplig kunna konstatera ett samband, hade betydligt större kvantitet behövts.

Även om just det här valet drog ut något på tiden i och med den uppkomna situationen med en vinnande minoritetspart, är det ett faktum att sådana situationer dör väldigt snabbt. Bara några dagar senare hade valets andel i nyhetsrapporteringen minskat drastiskt. De som är politiskt engagerade till vardags fortsätter måhända betrakta världen utifrån detta perspektiv, medan andra snart går över till att tingen inte bry sig eller hålla tummarna på endera deltagaren i något idrottsevenemang eller årets upplaga av ”Idol”. Den andra sidan av myntet är givetvis att detta är en grundbult i det demokratiska systemet – och därför ständigt återkommande med några års mellanrum.

Ur ett större och vidare perspektiv finns det sakfrågor som genomsyrar hela samhället mycket mer kontinuerligt – som också de kategoriserar människor och därmed informanterna. Vad kommer vi som fortfarande lever om några decennier att minnas av vår nutid? Två frågor som genomsyrat hela samhället under 2000-talets första decennium är terrorismen och miljön – många, kanske det mesta av de ändringar vi upplevt det senaste tio åren har på något sätt haft med antingen terrorhot eller miljöförstöringen att göra.

Även om vissa agitatorer ser kopplingar mellan terrorism och storstädernas förortsbefolkning, är det fortfarande ett perifert fenomen i det svenska samhället. Rädslan för terrorattentat har visserligen inneburit hårdare säkerhetskontroller vid flygresor och den har funnits med på ett hörn i debatten om fri- och säkerhet på Internet – men än så länge är det ett fenomen om förekommer främst på andra platser i världen och därför inte berör så mycket på hemmaplan.

Miljön är däremot en debatt som trängt sig in i hushållen på ett mycket mer konkret sätt. Ur ett vidare perspektiv lärde sig människor att miljöfrågan kan vara dödlig i samma ögonblick som tsunamin – i singular bestämd form - slog ner som en bomb i det kollektiva medvetandet. I vardagslivet har människor lärt sig sopsortera, handla ekologiskt och i alla fall blivit medvetna om att det är gott att ge avkall på en av Folkhemmets främsta välfärdssymboler; bilen. Miljöfrågan är därför en sådan fråga som dyker upp hos de olika informanterna – i olika skepnader som i förlängningen skapar eller åtminstone bekräftar olika grupperingar. Även om de olika grupperna strävar mot samma håll är de övertygade om att de representerar det rätta sättet att komma därtill – och att alla andra har fel. En tydlig indikation att de miljörelaterade sakfrågorna fortfarande är under kontinuerlig behandling är alla de myter och skrönor som dyker upp gång efter annan – ofta i närmast konspirationsteoretiska former som just ska bekräfta att man själv valt den rätta vägen. Det kan handla om att man ”avslöjat” att politikerna tvingar människor att sortera avfallet – som sedan samlas ihop i en gemensam pott och bränns, eller att ”kapitalet” och alla dess lobbyister aktivt motarbetar den miljövänliga utvecklingen som annars hade kommit mycket längre.

De allra flesta av projektets informanter visade på ett ställningstagande i miljödebatten på ett eller annat vis. Detta är intressant både som ett allmänt samhällsfenomen mitt i en pågående kategoriseringsprocess och som en allt mer viktig del av människors identitet.

Foto: Marcus Marcusson.

Identitet

Vi funderar alla till och från genom hela livet på vem man är, på jaget. Det handlar då om ett genomsnitt av vem man är, vad man gör och hur detta uppfattas av omgivningen.

Oavsett av vilken anledning man gått med på att bli dokumenterad, finns alltså en risk att man har en dålig dag och att det skulle skapa en bild som man uppfattar som dåligt överensstämmande med det jag man anser sig ha. Flera av projektets informanter har mer eller mindre uttalat nämnt sin vilja att framstå i god dager. Någon menade i förbifarten att ”man vill ju inte se ut som ett mod” - vilket kan förstås som en hänvisning till Stefan Jarls dokumentärfilm ”Dom kallar oss mods” från slutet av 1960-talet, om människor på glid.

Vad gör man då för att framstå i god dager? Man kanske inväntar rätt tillfälle för dokumentationen, man kanske klär sig litet proprare än vad man hade gjort om inte det registrerande kameraobjektivet funnits där och man kanske lagar sig något mer trendriktiga måltider. Om observatören ses som någon form av gäst är det rent av troligt att det förhåller sig på

det viset; de allra flesta av oss bjuder inte gäster på micrat kylskåps-rens, och inte är vi heller iklädda noppiga mjukisbyxor och fläckig t-shirt. Även om detta är den urtvättade sanningen i många hem till vardags, är det saker som tillhör det privata rum där kläderna inte längre förväntas signalera något utan bara har funktionen att hålla bäraren varm och bekväm.

Dokumentationen hamnar således i ett offentligt rum, om än i hemmiljö, där andra regler gäller än när ingen ser på. Här ska noteras en väsentlig skillnad mellan de yngre, födda på 1980-talet i det här fallet, och de äldre. De yngre är inte på samma sätt del av det sociala megasystem folkhemsprojektet innebar. De undkommer på så vis mycket av den sociala kontroll med rötterna i bondesamhället, som hängde med så länge trots alla 1960- och 70-talens revolutioner. Det vore givetvis naivt att tro att de yngre inte har en social kontroll som styr deras liv, men den verkar på andra arenor och tar sig andra uttryck; utan att göra en djupare analys tycker jag mig se mer varande än görande i 80-talisternas rätt- och fel-värderingar – litet mer regler om sunda värderingar, litet mindre praktiknormativ manifestation utåt.

En viktig del av jaget är närvaron och deltagandet i större kommuniteter – det vill säga ett jag som i mycket definieras ur ett objektperspektiv. Observatören måste alltså ha i åtanke att informanten antagligen positionerar sig själv i någon specifik gruppering och dennas normbeteende, och att detta påverkar dennes agerande under dokumentationen. På samma sätt som det är lätt hänt att man representerar sitt hemland på charterresan, finns en risk att informanten ser sig som en-sådan-som – exempelvis tillhörig en ideologi – och skapar sitt jag därefter. Detta för att visa observatören, visa kamrater och inte minst att ta död på egna eventuella tvivel.

Nu ska det inte förnekas att utbudet av sysslor i tid, fysiskt och socialt rum, givetvis har en påverkan på vad man ägnar sig åt. På samma sätt som utbudet i klädbutikerna till syvende og sidst har en ganska stor påverkan på vad vi klär oss i – eftersom det snart efter lanseringen blir en del av gatubilden och snart får en sociohierarkisk position – får olika sysslor och beteenden olika acceptansgrad inom olika grupperingar, och blir därmed ett av ett antal valbara alternativ om man inte vill riskera en abjekt position.

Den del av projektets informanter som var hämtade ur Folklivsarkivets meddelare – som jag lovade att återkomma till – skulle visa sig

ha ett närmast mangrant engagemang i en sfär som kan beskrivas som innehållande bland annat hembygdsintresse och släktforskning. Denna intressesfär ser av naturliga skäl den folkloristiska delen av etnologin som sin närmaste akademiska motsvarighet – två sfärer som för övrigt har ett ömsesidigt givande samarbete. Detta skulle visa sig innebära att informanterna snarare än att bli dokumenterade väntade sig besök av en själsfrände, och därför glatt guidade runt bland sina samlingar av ”intressanta gamla saker”. Vissa hade till och med förberett kassar och lådor med material som de trodde skulle avfotograferas. Absolut inte ointressant, men ganska långt från vardagsdokumentationen. Det här blev med andra ord ett konkret exempel där informanternas förväntningar och självbild gjorde att de betedde sig på ett specifikt sätt just under Folklivsarkivets besök – och som, kan man misstänka, skiljer sig ganska mycket från respektive informants vardagsliv.

Sammanfattning

Att dokumentera människor och deras beteende, inklusive hur det ser ut hemma hos dem, är mycket mer komplicerat än att dokumentera prylar. Inget av hela den upplevelse man kan få av en informant finns på plats av slumpmässiga skäl. Som det flockdjur människan allt som oftast visar sig vara är hela dennas väsen kopplat till sociala grupperingar med regelverk som berättar vad som är okej.

Om en familj inrett sitt hem med IKEA-möbler, är det inte bara-för-att – utan för att det under den tiden det skedde var ett socialt acceptabelt alternativ. Står samma möbler kvar tio år senare är det också det för att det är socialt acceptabelt – eller att familjen tappat social status, eller att möblerna fått en nygammal retro-status, som kanske lett in familjen in i en annan social sfär. Med andra ord; människa och prylar är samma sak. Detsamma gäller det allra mesta av informanten och dennas värld; värderingar och åsikter, umgänge, fritidssysslor med mera.

Det är centralt för dokumentationen att ta hänsyn till de olika kontexter som finns representerade under ett besök hos en informant. Det är först då dokumentationen kan ges en mening och kan stoppas in i ett vetenskapligt sammanhang.

Frågelistor och dokumentation 2010

Charlotte Hagström

Natur

Under året producerade Folklivsarkivet fyra frågelistor. Den första av dessa, LUF 230 *Naturen för mig*, sändes ut i april och gav 65 svar. Listan är en del i samarbetsprojektet *Naturen* där Folklivsarkivet medverkar tillsammans med Nordiska museet och de tre folkminnesavdelningarna inom Institutet för språk och folkminnen. Dessa finns i Göteborg, Uppsala och Umeå. Frågelistan formulerades gemensamt inom projektet och sändes förutom till Folklivsarkivets meddelare också till dem som besvarar listor åt Nordiska museet och åt DAG, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg.

Vandring längs gamla banvalllen från Örtofta till Kävlinge. Foto: Charlotte Hagström 2010.

I anslutning till projektet genomförde jag också dokumentationer i form av tre fotvandringar under juli månad. Dessa ingår i de utflyktsidéer som tagits fram av föreningen Lunds fot- och cykelfolk. Det finns sex turer som alla innebär att man först åker med tåg eller buss, därefter vandrar eller cyklar en sträcka och sedan åter igen tar tåg eller buss. Gemensamt för alla turerna är att de slutar på annat ställe än de börjar och att man tar sig till start och mål med kollektivtrafik. En beskrivning av respektive tur tillsammans med karta och uppgifter om tåg- och busstider finns att ladda ner från föreningens hemsida, att hämta på Stadsbiblioteket och på Skånetrafikens försäljningsställen. Beskrivningarna är kortfattade men innehåller oftast något om både naturen och olika kulturhistoriska platser och byggnader längs sträckan. Vandringarna dokumenterades i ord och bild och har arkiverats.

Reklam vid busshållplatsen i Malmö. Foto: Mia Krokstäde. 2010.

Bröllop

Den andra frågelistan, LUF 231 *Prinsessbröllopet*, sändes ut i juni. Som framgår av namnet handlade den om kronprinsessan Victorias bröllop som ägde rum 19 juni 2010. Vår förhoppning var att såväl de meddelare som sett fram emot bröllopet och följde TV-sändningarna under större delen av dagen, som de som fann det totalt ointressant eller förkastligt, skulle besvara listan. Så blev det också och 56 svar inkom, där vissa var uttalat rojalistiska medan andra gav uttryck för republikanska åsikter.

En dokumentation genomfördes också där flera anställda vid Institutionen för kulturvetenskaper medverkade. Denna resulterade bland annat i dagböcker förda under bröllopsdagen, fotografier av diverse prylar och varor med anknytning till bröllopet, en intervju med en kvinna som följt hela bröllopet på TV och en observation med många fotografier från Sofiero där bröllopet visades på storbildsskärmar. Detta material, tillsammans med en klippsamling innehållande såväl artiklar och reportage som reklam och insändare, har arkiverats.

Sjukdom

Den tredje listan, LUF 232 *Kunskap om sjukdom*, sändes ut i september. Den är knuten till ett delprojekt inom Bagadilico som är ett tvärvetenskapligt projekt vid Lunds universitet där ca 120 forskare medverkar. Projektet handlar om Parkinsons och Huntingtons sjukdomar och i projektbeskrivningen står att ”Dessa sjukdomar orsakas av att vissa nervceller i den del av hjärnan som kallas basala ganglierna dör. Målet är att utveckla och förbättra behandlingar för sjukdomarna och att öka livskvaliteten för patienter och anhöriga”. Susanne Lundin, professor i etnologi, leder det kulturvetenskapliga delprojektet där svaren på listan, 52 stycken, används.

Trädgård

I december var det dags för den fjärde listan, LUF 233 *Trädgården*. Svaren på denna, som i skrivande stund uppgår till 60 men sannolikt kommer att bli fler, utgör en del av materialet i ett forskningsprojekt som drivs av etnologerna Carina Sjöholm och Katarina Saltzman. Samma lista har

också sänts ut till meddelarna som är knutna till DAG, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg. I följebrevet till listan uppmanades de som besvarade den att, om de så ville, skicka med bilder, fotografier och skisser av de trädgårdar de berättade om. Många sådana inkom vilket vi är mycket glada för: bilder tillför ofta berättelserna intressant och spännande information.

På väg till Bjärred för att hålla föredrag. Foto: Charlotte Hagström.

Övrigt

Övrig verksamhet under året har bland annat bestått av föredrag i olika sammanhang. Vid Skånes hembygdsförbunds höstmöte i Eslöv jag höll föredrag om samtidsdokumentation med fokus på intervjuer. Vid två tillfällen, i Bärred respektive Lund, talade jag om namn utifrån ett forskningsprojekt där en del av materialet består av svar på en tidigare frågelista, LUF 208 *Namn och identitet*. Namn är också ett ämne jag blivit intervjuad om i radio och i olika dagstidningar. Andra sammanhang då jag medverkat i media i har gällt framför allt studentfirande, fredagsmys och jul. På bloggen *Folklivsarkivet frågar*, som startade 2008, har jag kontinuerligt skrivit om olika ämnen och händelser med anknytning till mitt arbete på Folklivsarkivet. Den finns på adressen http://arkivetfragar.wordpress.com

Litterär turism: på väg till Agatha Christies hus Greenway. Foto: Charlotte Hagström 2010.

Under sensommaren reste jag tillsammans med Carina Sjöholm till en Agatha Christie-festival i Torquay, England (se separat artikel om detta). Resan utgjorde en avslutande del på det projekt kring litterär turism som

Carina Sjöholm bredrivit och där hon bland annat använder sig av två frågelistor som vi gemensamt utformade 2004 respektive 2005: LUF 213 *Tankar om boken och läsandet* och LUF 217 *Ordet är mitt – tankar om skrivandet*.

Under våren sändes serien *Folkliv* på TV. Den bestod av 10 avsnitt med olika teman: Blod, Gräns, Gäst, Havande, Kraft, Kärlek, Mjölk, Orm, Tänder och Vatten. Materialet, i form av texter, fotografier, filmer och musik, hämtades från Folklivsarkivets och Skånes musiksamlingar. Den 25 september var det Kulturnatt i Lund, en mer än 20-årig tradition, och där medverkade Folklivsarkivet med en tipsrunda på temat folktroväsen: ”Från älvor till brunnsgubbar. En illustrativ tipsrunda i parken för barn och vuxna”. Alla frågor hade anknytning till Folklivsarkivets och Skånes musiksamlingars material. Närmare 130 personer deltog.

Folklivsarkivets verksamhet 2010-2011

Göran Sjögård

Flyttplanering till Arkivcentrum Syd

Folklivsarkivet kommer att flytta till de nya kontorslokalerna på Arkivcentrum Syd i februari 2012. Kontorsdelen är en helt nyuppförd byggnad. Vi får fyra tjänsterum inklusive ett dubbelrum för tre personer. Kopieringsrum med kontorslager delas med universitetsarkivet.

Arkivmagasinen är universitetsarkivets befintliga. Eftersom Landsarkivet hyr magasinsutrymme av universitetsarkivet måste deras arkivhandlingar flyttas till ett helt nyuppfört magasin innan Folklivsarkivet kan flytta in alla sina handlingar. Med tanke på att Landsarkivet i Lund flyttar hela sin verksamhet till nyuppförda kontorslokaler och magasin på Arkivcentrum Syd vet vi ännu inte när hyllorna blir lediga för Folklivsarkivet.

Jag har fått uppdraget av områdesledningen för humaniora och teologi att ansvara för flytten till Arkivcentrum Syd. Flytten från Villa Holma på Finngatan kräver en hel del förberedelsearbeten. Eftersom de befintliga lokalerna består av trånga källarutrymmen som är dåligt anpassade till en professionell arkivhantering fick vi tillåtelse av Universitetsarkivet att låna hyllplats på Arkivcentrum Syd. Omkring 300 hyllmeter kommer att vara flyttade till Arkivcentrum före årsskiftet för att få arbetsutrymme i de nuvarande lokalerna men vi blir alltså tvungna att flytta om dessa efter nyår till den definitiva platsen inom magasinet. Trots att vi har tvingats att hämta vissa beställda handlingar från Arkivcentrum Syd fungerar servicen tillfredsställande. Eftersom huvuddelen av de handlingar som efterfrågas är digitaliserade planerar vi att kunna tillhandahålla material under år 2011 med vissa begränsningar och bara hålla stängt en kortare tid när personal och huvuddelen av arkivsamlingarna flyttar år 2012.

Flytten till arkivcentrum kräver en anpassning av Folklivsarkivets arkivmaterial. Alla handlingar måste om möjligt läggas in i arkivkartonger i standardformaten C4, C5 eller folio så att de går att ställa upp på hyllorna i Arkivcentrum. Flertalet av Folklivsarkivets handlingar ligger i kuvert

som står uppställda fritt på hyllor. En annan metod som använts är arkivskåp med utdragslådor där materialet radats upp i kuvert eller i hängmappar. Allt detta måste läggas över i arkivkartonger och få en etikett. Mandelgrenska samlingen och gårdsarkivet har stora planscher respektive ritningar som kräver kartskåp. Sådana finns i begränsad omfattning på Arkivcentrum. Det har dock inneburit att alla ritningar i format A3 och de något större flyttas över till arkivkartonger med specialmått som får plats liggande på hyllorna i Arkivcentrum.

Flyttmäster lastar flyttkartonger våren 2011. Foto Göran Sjögård.

Särskilda arkivboxar för manuella register, fotonegativ, CD och DVD, kassettband, rullband, DAT-band samt videoband beställs av Riksarkivet i Stockholm som tillverkar boxar i kartong med olika storlekar på beställning. Folklivsarkivets manuella kortregister har olika mått och de följer vanligen inte nutida standarder. En del arkiveringsmaterial som inte finns hos vanliga kontorsfirmor köper vi från Museumstjänst i Sundsvall.

För fotografiskt material, ljudband och vissa CD- och DVD-skivor hyr Folklivsarkivet in sig i klimatarkivet som tillhör Regionarkivet. Huvuddelen av sådant material är redan överfört. En stor del av våra äldre negativsamlingar består av brandfarlig nitratfilm som inte får förvaras

på Arkivcentrum. Därför digitaliserar vi nitratfilmen hos företaget Regis i Malmö. De sänder de digitala bilderna på DVD-skivor som vi sedan kopierar över till en server. Regis är en ekonomisk förening som bildades 2000 av Malmö Museer, Regionmuseet i Kristianstad, Kulturen i Lund och Stiftelsen Hadar.

För arbetet att lägga över arkivmaterial till arkivlådor, skriva etiketter och hjälpa till med att förpacka handlingarna i flyttkartonger för transport till Arkivcentrum och uppställning på hyllorna anställdes Erland Nilsson som vaktmästare under september till och med december 2010. Arbetet fortsatte från februari till och med maj månad 2011. Från och med september 2011 är han åter anställd för att färdigställa detta arbete. Erland Nilsson har varit anställd på Folklivsarkivet i ett par omgångar under 1990-talet. Även då arbetade han med vissa vaktmästaruppdrag samt skannade bilder i Mandelgrenska samlingen och skrev in uppgifter från manuella register till arkivets databas. Transport av flyttkartonger

Erland Nilsson utanför Arkivcentrum Syd hösten 2010. Foto: Göran Sjögård.

mellan Villa Holma och Arkivcentrum har utförts av universitetets internpost och Flyttmäster i Malmö. Materialet till klimatarkivet som kräver extra försiktighet har utförts med egen personbil.

En del av min arbetstid lägger jag på att registrera material som legat och väntat länge. Detta är vanligen lite udda och speciellt material som är svårt att registrera enligt våra vanliga rutiner. Annat är sådant som blivit bortglömt när tillfällig personal slutat och kan ibland ha legat obemärkt i flera decennier. Det är viktigt att få detta uppordnat inför flytten till Arkivcentrum.

I samband med att gamla etnologens bibliotek överförs till ett gemensamt fakultetsbibliotek har Folklivsarkivet en överenskommelse med HT-biblioteken om att få behålla viss litteratur som hör samman med vår verksamhet. Det är litteratur om musik, folksagor och viss lokalhistorisk litteratur. Dessutom tar vi hand om dubbletter för att Folklivsarkivet skall kunna bygga upp ett referensbibliotek. Även särtryckssamlingarna tillförs Folklivsarkivet. På Arkivcentrum förvaras litteraturen i magasinen.

Jag är ledamot i ACS-rådet och Samverkansgruppen för Arkivcentrum där alla arkivmyndigheter är representerade. Jag har deltagit i de grupper inför nybygget som planerar teknik, inredning, reception, husprefekt och utåtriktad verksamhet samt planeringen med Universitetsarkivet om gemensamma lokaler och fördelningen av kostnader för drift och hyra av Arkivcentrum Syd efter utbyggnaden.

Planeringen av datordriften

Sedan 2009 finns en gemensam IT-avdelning inom området Humaniora-Teologi som skall sköta personalens datorer och gemensamma system. Tillsammans med IT-chefen Birgitta Lastow och hennes kollega Johan Dahl har jag diskuterat Folklivsarkivets framtida datorbehov. Folklivsarkivet har haft egen datorserver sedan 1989 men nu har vi fått plats på den gemensamma HT-servern för digitala dokument. Vi planerar en teknisk lösning där våra dokument för Internet och de sökbara databaserna förs över på HT-servern. Det har även diskuterats om vi skall använda Universitetsarkivets databassystem eller fortsätta använda Isis för Windows. Även efter flytten till Arkivcentrum kommer den dagliga driften av arbetsstationerna att skötas av tekniker från HT-områdets IT-avdelning. Ett annat förslag var att ansluta oss till den service som Universitetsarkivet har med universitetets datacentral, LDC.

Dialekt-, Ortnamns och Folkminnesarkivet i Göteborg ansvarar för ett projekt inom Institutet för språk och folkminnen med syfte att lägga ut ett register för folkminnesuppteckningarna på Internet och i framtiden även själva uppteckningarna. Folklivsarkivet är intresserat av att medverka i detta projekt.

Ny dator och inspelningsutrustning

Området HT bekostade hösten 2010 en upphandling av fotoutrustning och digitala ljudinspelare samt skanners och datorer för Folklivsarkivet och Skånes musiksamling. Folklivsarkivet kunde inköpa fyra HP datorer s.k. arbetsstationer, två Epson flatbäddsskanners för fotografier, negativ och diabilder, en A3 dokumentskanner, en kamera Canon EOS 550D för dokumentation och en Canon EOS 5D Mark II för digitalisering med ljusbord och reproställ. Två digitala ljudinspelare varav en till Skånes musiksamlingar av typ M-Audio Micro Track II med ett extra par mikrofoner av typ Neumann KM 184 MT och mikrofonstativ samt hörlurar. Till detta tillkommer kablar och väskor. De digitala minnena till kamerorna och M-audio är på 16 GB.

Personal

Under perioden 2009-04-16 -- 2011-05-15 var Kjell Jönsson anställd för att digitalisera fotografier och ritningar i Gårdsarkivet. Avsikten är att göra samlingen tillgänglig på Folklivsarkivets hemsida. Även Folklivsarkivets ordinarie personal har meverkat i denna uppgift.

Arkivets personal har sedan 2009 utökats med Staffan Lundgren och Mona Freij Granemark som båda arbetar med skanning och registrering i databasen.

Folklivsarkivets mångårige medarbetare Brita Nilsson avgick med pension och avtackades med kaffe och tårta på förmiddagen den 23 augusti 2010 i lässalen. Brita har de senare åren främst arbetat med att skanna uppteckningar i manuskriptarkivet.

Tårtkalas för Brita Nilsson (till höger) . Mona Freij Granemark (till vänster) Fooo: Göran Sjögård.

Forskning och dokumentation

Folklivsarkivet deltar i insamlingsprojektet ”Naturen för mig” tillsammans med Institutet för Språk och folkminnen och Nordiska museet. Det handlar om att undersöka människors föreställningar och förhållande till naturen. Deltagarna i projektet har träffats i Göteborg 8-9 mars 2010 och i Lund 2-3 mars 2011 då Folklivsarkivet var värd. Vi hyrde in oss i Pufendorfinstitutet vars byggnad ligger granne med Folklivsarkivet och är avsett för att vara en mötesplats för olika forskargrupper.

Inför arbetet med en uppsats i Skånes hembygdsförbunds medlemsbok om skånsk industri efter 1950 har jag intervjuat elverksarbetare från E.on och chefen för Mellersta Skånes kraft. I uppsatsen använder jag också intervjuer som jag utfört tidigare.

Jag deltog i remisskonferensen den 19 mars 2010 i Lund tillsammans med olika kulturorganisationer och kommunrepresentanter inom Region Skåne angående den statliga Kulturutredningen. På LUKA-dagen den 25 mars besökte jag Kyrkohistoriska arkivet för att lyssna på föredrag.

Den 18 augusti 2010 deltog jag i ett möte i Ljungby med Sagomuseets representanter Per Gustavsson och Mikael Thomasson samt Fredrik Skott från Dialekt-, Ortnamns-, och Folkminnesarkivet i Göteborg och Tora Wall från Nordiska museet för att diskutera museets projekt att samla in berättelser med hjälp av Internet. De ville ha synpunkter på hur detta kunde systematiseras för att vara användbart för forskningen. Deras idé hade uppstått när de under guidning av museet och vid sago- och sägenvandringarna i Ljungbytrakten hade kommit i kontakt med besökare som kunde berätta olika sorters historier. Tanken är att fånga upp och dokumentera nutida muntliga och folkliga berättelser.

Folklivsarkivet deltog i Skånska bokmässan på Kulturmagasinet i Helsingborg med en bokutställning och värvning av meddelare den 16-17 oktober 2010. Bokmässan anordnas av Skånes hembygdsförbund i samarbete med författarcentrum Syd och Kulturmagasinet i Helsingborg med stöd av Region Skåne och Sveriges hembygdsförbund.

Den 30 mars 2011 deltog jag i en berättarafton i Perstorp Hembygdsgård där jag spelade in och fotograferade. Arrangör var ABF i Helsingborg och Perstorps hembygdsförening. Vi planerar en fortsättning på en annan ort i Skåne under hösten 2011.

Deltagare vid berättarafton i Perstorps hembygdsgård. Foto: Göran Sjögård.

Måndagen den 20 juni 2011 deltog jag i ett seminarium på Ljungby berättarfestival med titeln ”Arkiven – en skattgömma för berättare”. Jag höll ett halvtimmesföredrag med titeln ”Berättelser om ekorren, ett näpet litet djur som förebådade olycka”. De övriga medverkande var Bengt af Klintberg som höll ett föredrag med titeln ”Från Olaus Magnus till Ella Odstedt, svenska folkminnesuppteckнare under 100 år. Tora Wall från Nordiska museets folkminnessamling berättade om ”Kloka och deras svartkonstböcker” och Fredrik Skott om ”Rån, mord och misshandel – berättelser om allmogesamhällets skuggsidor.

I anslutning till mitt uppdrag som brandskyddsansvarig för Folklivsarkivet genomgick jag en endagars brandskyddskurs arrangerad av Lunds universitet den 30 mars 2010 för att förbättra mina kunskaper om brandrisker och förbättra arkivsäkerheten.

Undervisning och yrkespraktik

Jag medverkade i genomgången av Folklivsarkivet för studenterna på första betygsnivån i etnologi tillsammans med kollegerna Charlotte Hagström och Patrik Sandgren. På samma betygsnivå ingår rekonstruktionsövningen där jag hjälpte studenterna med råd och arkivhandlingar ur Folklivsarkivets samlingar.

Vårterminen 2010 och 2011 har vi haft praktikanter från grundkursen ”Arkivvetenskap: Fysiska och digitala arkiv (ABMA11) som löper under en termins heltidsstudier . Vårterminen 2010 var det Matilda Marshall och Julia Åhlander. Vårterminen (7-18/2 och 7-25/3) 2011 var det Johanna Aspelin och Anneli Svanholm. De får inblick i Folklivsarkivets verksamhet och vi får hjälp med att registrera arkivhandlingar. De brukar få träna sig på frågelistsvar eller intervjuer samt något lite mer udda material där de får träna sig i systematik och att läsa svåra handstilar. De får också inblick i våra datorregister.

För att förbättra kunskaperna om Folklivsarkivets syfte och verksamhet hos studenterna i etnologi har jag tillsammans med Magnus Wikdahl som är ansvarig lärare utvecklat övningarna på andra betygsnivån. Studenterna har en praktisk halvdagsövning med syfte att leta efter uppgifter i arkivets samlingar och fördjupa kunskaperna inför fältarbetsveckan.

År 2010 och 2011 har jag haft en föreläsning i kursen ABMM20, Arkivvetenskap: Arkiv som institution, funktion och fenomen. Den ingår som profilkurs i arkivvetenskap inom ABM-mastern och jag redogör för traditionsarkivens bakgrund och verksamhet.

Jag berättade om Folklivsarkivet för elever från Katedralskolan i Lund i april 2010 och april 2011. Den 14 oktober 2010 visade jag Folklivsarkivet för personalen vid Landsarkivet i Lund.

Den andra mars 2010 tog jag emot besök från Helsingborgs släktforskarförening som hade en fortsättningskurs i släktforskning. Varje termin visar jag arkivet för den släktforskarkurs som vår fasta meddelare Anna Stina Bäckström bedriver.

Arkivservice

Bland de mer omfattande beställningarna där även uppgifter publicerats ur våra samlingar märks följande.

Under år 2010 hade jag kontakt med holländaren Stephan Claassen som ville få uppgifter om snörlekar. Huvudsakligen hör det samman med svaren på frågelista Luf 118. Frågeställaren företräder en organisation med snörlekar som tema och har gett ut en uppsats som vi har i kopia med titeln ”Swedish String Figures. The 1939 Questionnaire from Lund (Southern Sweden) från 2011. Föreningen har också en hemsida med adressen www.isfa.org.

Under åren 2009 och 2010 har vid flera tillfällen Per Gustavsson besökt eller fått kopior med sagor och sägner ur våra samlingar. Han är sagoberättare och författare samt initiativtagare till Ljungby berättarfestival och Sagomuseet. Sedan 1990 har han rest land och rike runt och berättat sina historier för barn, ungdomar och vuxna. Han uppträder ofta som den legendariske småländske sagoberättaren och fattighjonet Mickel i Långhult (1778-1860). Per Gustavsson anlitas som föreläsare och som ledare för berättarkurser.

Karl Magnus Melin visar timmermannens kunskaper vid Skånes hembygdsförbunds gård Ballingstorp sommaren 2009. Foto: Göran Sjögård.

Under åren mellan 2009 och 2011 har Folklivsarkivet försett Karl Magnus Melin med arkivmaterial för hans arbete med att restaurera äldre bebyggelse. Han är arkeolog och timmerman och leder företaget ”Knadriks Kulturbygg” som är specialiserat på att restaurera kulturhistoriskt värdefulla byggnader främst i Skåne, Blekinge och södra Småland. Han fick pengar till ett lerprojekt från Länsstyrelsen i Skåne och har utfört intervjuer med äldre personer med kunskap om äldre byggtekniker. Hans praktikant Linnea Stolle Wassberg har skrivit en kandidatuppsats år 2010 med titeln ”Lersten i skånsk byggnadstradition” inom ramen för bebyggelseantikvariska programmet på Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet. I uppsatsen har hon bland annat använt uppgifter från Folklivsarkivet. En särskild rapport om lersten är att vänta och de har haft en kurs om lersten på Bondrumsgården.

Länsstyrelsen har beslutat att Sporrakulla gård och dess omgivningar skall bli naturreservat. Gården som ligger mellan Sibbhult och Lönsboda i Göinge förklarades som byggnadsminne 1974. Delar av byggnaderna är från 1600-talet och hela anläggningen har en ålderdomlig prägel. Markerna ska hägnas med så kallat skedgärde och Folklivsarkivets har förmedlat uppgifter om deenna träkonstruktion.

År 2010 publicerades boken *Mellan Torhamns udde och Sandhammaren, Händelser vid kusten och på havet* av Wilhelm Arenlind. Bland källorna återfinns material ur Folklivsarkivets samlingar.

År 2010 framlades en avhandling vid Institutionen för Arkitektur och Byggd Miljö. Arkitektskolan Lund. Författaren heter Anna Petersson och titeln är: *Representing the Absent: A Study of Memorialisation and Its Material Culture in Spontaneous and Official Memorial Places in Contemporary Sweden*. Författaren vill i avhandlingen visa hur minnesplatser och föremål fungerar som länkar och mötesplatser mellan den sörjande och deras föreställningar och minnen om den bortgångne. Detta har undersökts från olika utgångspunkter och i olika sammanhang och tidsperioder. Folklivsarkivets har uppgifter om sådana rishögar som uppstod på platser där någon förolyckats eller mördats. Varje person som passerade kastade en gren eller sten så att högen växte. Detta påminner om dagens sedvänja att placera ett enkelt kors vid vägen där en trafikolycka inträffat och som är en vanlig sed i katolska länder.

Digitalisering av arkivsamlingarna

Martin Svenssons bildsamling är utlagd på Internet. Lennart Börnfors har fortsatt arbetet med att identifiera bilderna och förbättra systematiken med ett motivindex. Identifieringen av bilder sker med hjälp av personer med anknytning till Börringe.

Digitalisering av bildarkivet fortsätter och börjar närma sig slutmålet. Ett omfattande arbete att lägga in bilderna i databasen och göra den tillgänglig på Internet återstår. Digitaliseringen har utförts på fotokopiorna. Samtidigt har som nämnts ovan en digitalisering av våra äldre negativsamlingar påbörjats hos ”Regis” i Malmö vilket ger en högre bildkvalitet.

För att skydda Folklivsarkivets diabilder tas glasramarna bort och bilderna läggs i särskilda mappar som är avsedda för arkivering av fotografiskt material. Vid visning används inte längre diabildsprojektor utan bilderna digitaliseras och visas med videoprojektor. På sikt skall alla diabilder digitaliseras för att förhindra färgförändringar.

Digitaliseringen av Mandelgrenska samlingen har fortsatt med en serie av anteckningar och personliga handlingar med uppgifter om hans

olika verksamheter. För att vara tillgänglig för forskning måste den även registreras vilket blir ett framtidsprojekt. Denna samling består av ett 20-tal arkivkartonger i folieformat.

Digitaliseringen av Manuskriptarkivet pågår och nu återstår sådana handlingar som är inbundna eller har ett format som är svårt att skanna. Skanningen sker oftast i anslutning till beställningar. Cirka 10000 accessionsnummer ligger i en mapp som är åtkomlig på Internet. Dessa är äldre än 50 år och informanten är avliden vilket är en förutsättning för publicering på Internet enligt sekretesslagen och personuppgiftslagen.

Folklivsarkivets samling av handskrivna matrecept och kokböcker som i huvudsak är från perioden 1880-1920 skannades under 2011 på uppdrag av ”Skånes Gastronomiska Akademi” och organisationen ”Smaka på Skåne” vars verksamhetschef är etnologen Håkan Jönsson. Insamlingen har utförts i samarbete med akademin. Pär Extor som är Grythytteutbildad receptutvecklare fick kopior på DVD-skivor för att kunna pröva olika matrecept. I anslutning till kokböckerna finns information om vem som skrivit ned recepten och i vilka familjer hon tjänade. Sydsvenska Dagbladet publicerade den 30 april 2011 en artikel om det evenemang där ”Smaka på Skåne” presenterade olika maträtter hämtade från kokböckerna.

Gåvor till Folklivsarkivet

År 2009

Sigrid Lindbergs (1908-2000) brev och vykortssamling från 1930-talet och fram till 2000-talet. Materialet berättar om livet i Sverige och USA och består av sex stycken arkivkartonger.

Karin Carlström vykortssamling från åren 1961-2008. 54 arkivkartonger.

Räkenskapsböcker som tillhört en toffelmakare med förteckning över kunderna och arbetskostnaderna. Givaren bor i Billesholm och skänkte även en koffert med tapetrullar från tidigt 1900-tal. Dessa övertogs med givarens tillstånd av Kulturen i Lund.

Lantbrukare H.L. Perssons i Fridentorp i Skåne samling av Lantmannens

fick-kalender och almanack för åren 1920-1942 med dagboksanteckningar om jordbruket.

Åren 2005-2010 har Karin Fridh överlämnat tidningsurklipp om stormen Gudrun, tidningsurklipp och artikel om ”när bion kom till staden”. Tidningsurklipp om Skånemejerier, djurfabriker, jordbrukspolitik, genetisk forskning, annonser från E.On apropå stormen Gudrun, Osby hembygdsförening, Kungliga bibliotekets arkivering av websidor, Jenny Nyström, seriefigurer, brödhistoria, mjölksyrade grönsaker.

År 2010

Uppsats av Gösta Olsson på Frösön i Jämtland med titeln ”Växtlekar med Harriet, Oskar, Carl, Ida, Carl, Alex och Ville” som är författarens barnbarn. Han har varit lärare i botanik och skriver kulturhistoriska artiklar i Östersundsposten.

Kopior av professor Sigfrid Svenssons brev till Gösta Berg på Nordiska museet (1923-1983). Överlämnat av professor Nils-Arvid Bringéus. Vid ett tidigare tillfälle har han överlämnat kopior på Carl Wilhelm von Sydows och Åke Campbells korrespondens som använts till böckerna om dessa båda forskare.

Handlingar ställda till kommunstyrelserna i Landskrona och Svalöv angående förslag på ny och förbättrad järnvägstrafik genom Nordvästskåne utarbetat av en privatperson.

Handlaren Petter August Persson (även omnämd som P.A.P.) räkenskaper som bankföreståndare och handlare i Liatorp i Småland samt handelsbod i Höör. Persson avled 1914 men handlingarna spänner mellan åren 1893-1918. Samlingen innehåller korrespondens, räkenskaper och varuprov och omfattar en dryg hyllmeter. Persson var ursprungligen gårdfarihandlare och delägare i sågverk och kvarn. Han var gift och hade fyra barn. Materialet överlämnat av Georg Sandberg som samlat material om lingon vilket registrerats för sig. Det sistnämnda består bland annat av tidningsartiklar.

Självbiografi på 120 sidor med titeln ”Alla dessa dagar” av Märta Hansson som överlämnats av hennes dotter.

Några levnadsminnen i hast nedskrivna av B.J. Jönsson från Glimåkra. Dessa berättar om släkter, skola, järnväg, kyrkliga seder, handel och köpenskap, folkrörelser, lokalpolitik, militär, kyrkliga organisationer och Kristianstadsutställningen samt ett reglemente från folkskolan i Glimåkra.

Privat korrespondens för åren 1967-2004 bestående av en samling vykort, julkort och enstaka brev. Motiv bland annat Carl Larsson, Jenny Nyström och motiv från Norge.

Under 2010 registrerades ett flertal rekonstruktionsövningar som utarbetats inom första terminens grundkurs i etnologi. En stor del av dessa är personhistoria.

År 2011

Bokföringsövning, förd av Otto Herman Ohlsson och Bengt Ohlsson som hörde hemma på Ålholmens gård i Anderslöv. Övningsböcker i lantbruksekonomi vid ett säteri kallat Drottningholm.

Pressklipp i anslutning till steriliseringsutredningen 1997 överlämnade av utredaren universitetskanslern Carl-Gustaf Andrén.

Receptbok som tillhört Johanna Matilda Pettersdotter 1879-1961. Kokerska hos flera borgerliga familjer i Växjö, Malmö, Sölvesborg och Limhamn. Bland annat hos ingenjören och disponenten för Skånska Cement AB ”Limhamnskungen” Rudolf Fredrik Berg (1846-1907).

Receptbok som tillhört Anna Henrika Fredriksson (1868-1905) i Limhamn, sömmerska och jungfru. Efter hennes död övertogs receptboken av svägerskan småskolelärarinnan Johanna Botilda Nilsson (1882-1964).

Skånes musiksamlingars verksamhet 2010

Patrik Sandgren

Samlingarna

2010 medförde att en specifik samling DAT-band registrerades och samtidigt migrerades till digitalt filformat [1].Materialet som innehåller intervjuer och musikexempel kopplade till folkmusik i Skåne, har fokus på yngre och vitalare spelmän både bland traditionsbärarna och bland innovatörerna. Inspelningarna är gjorda av Benny Wiberg under 1990-talet och en del av stoffet har också förbindelser till radioprogrammet *Spillerilådan* som Wiberg ledde under delar av decenniet.

Fonogram ur Skånes musiksamlingar. Foto: Patrik Sandgren.

Merparten av musiksamlingarnas registrerade fonogram och demoutgåvor lupna ur skilda epoker och sammanhang digitaliserades också under 2010. Därtill har arbetet med att skanna samlingarnas noter och handskrivna spelmansböcker fullföljts; runt hälften av detta material har dessutom kunnat publiceras på hemsidan som PDF-filer. Efter insatsen med noterna har motsvarande påbörjats med vistexterna, ett arbete som

kommer att fortlöpa under 2011. Tanken är att huvuddelen av det copyrightbefriade materialet, både avseende noter, vistexter jämte övriga musikdokument, kontinuerligt ska kunna publiceras på hemsidan som en medelupplöst elektronisk resurs. I övrigt deponerade Skånes spelmansförbund sin samling av dokumenterad folkmusik till Skånes musiksamlingar. Materialet, bland annat analoga rullband, överlämnades i mars 2010.

Teknik

För 2010 tillsattes medel för att uppdatera delar av både Skånes musiksamlingars och Folklivsarkivets teknikpark. Under hösten genomfördes en behovsöversikt och en upphandling gjordes i slutet av året. Våren 2011 kommer således att innebära invigning av utsträckt datorkapacitet och lagringsutrymme, jämte avsevärt friskare utrustning för inspelning och redigering av ljud och video.

Dokumentation

Under året dokumenterades bland annat ljud- och musiklandskapet på terminalen Knutpunkten i Helsingborg [2], medeltids- och renässanskören Amici Cantates i Hjärup samt vissångaren och dragspelaren Mattias Bengtsson från Kabusa. Insatsen i Helsingborg ingick som en del i Institutionen för kulturvetenskapers överordnade dokumentation gällande Knutpunkten, vilket utförts med stöd av Helsingborgs stad med anledning av den planerade ombyggnaden av kommunikationsanläggningen. Därutöver gjordes två dokumentationer omkring *Natur och kulturbussen* (f d Naturbussen) innanför det pågående projektet *Naturen,* vilket genomförs i samverkan med Institutet för språk och folkminnen och Nordiska museet.

Forskningsorienterat

Det innovativa projektet *Folkliv*, som har drivits av etnologerna Mia-Maria Hammarlin och Robert Willim tillsammans med videokonstnären Anders Weberg, i samarbete med Folklivsarkivet och Skånes musiksamlingar, realiserades 2010. Resultatet blev tio korta TV-program/filmer

med samma titel, vilka kom att sändas i Kunskapskanalen en första omgång mellan maj och juli.

Samarbetet med Föreningen för svensk kulturhistoria har fortsatt, vilket resulterat i att jag bidragit med två recensioner av nya böcker med musikvetenskaplig och musiketnologisk inriktning. De kan läsas i tidskriften *RIG* 2010:1 & 4. Dessutom har jag producerat en vetenskaplig artikel om musik till fotboll, vilken publicerades i *RIG* nr 2010:3. I artikeln återges bland annat material från Folklivsarkivet och musiksamlingarna. Utöver detta har jag bidragit med en recension för årsskriften *ARV* 2010.

Kören Amici Cantates syr egna scenkläder. Foto: Patrik Sandgren.

I oktober var jag inbjuden som föredragshållare vid ett heldagssymposium på SOL i Lund under titeln *Från ballad till rock. Text och musik i svensk vistradition*. Tillsammans med musikarkeologen Cajsa Lundh inledde jag dagen med duettföredraget *Den svenska visan i arkeologi och arkiv*. Arrangör för evenemanget var Lundensiska litteratursällskapet.

Folklivsarkivet med musiksamlingarna har under året aktivt börjat ar-

beta med nämnda projekt *Naturen*. Det övergripande syftet med tanken är att kasta ljus övre människors olika förhållningssätt till naturen. En frågelista med titeln *Naturen för mig* färdigställdes och skickades under våren 2010 ut till Folklivsarkivets fasta meddelare. Därefter optimerades en kopia på listan att direkt kunna fylla i på arkivets hemsida, i syfte att på den vägen eventuellt nå nya meddelare.

I november medverkade jag på nationella *Nätverksträffen för musikarkiv* på Svenskt visarkiv i Stockholm. Temat för året var *Dansmusik i arkiven* och det anordnades flera tänkvärda föredrag på temat. 2011 hålls motsvarande möte på Folkmusikens hus i Rättvik. Skånes musiksamlingar är tillfrågat att undersöka möjligheterna att vara värd för ett dylikt arrangemang i Lund hösten 2012.

Utåtriktat arbete

Skånes musiksamlingar har tillsammans med Folklivsarkivet varit representerade på två större externa evenemang under året. Dels på *Skånska bokmässan*, vilken hölls i Helsingborg i 16-17 oktober, och dels på *Arkivens dag* på Arkivcentrum Syd i Lund. För det senare satt jag med i planeringsgruppen. Tillställningen i Lund hölls traditionsenligt första lördagen i november och temat för året var *Klimat och miljö*. På bokmässan i Helsingborg informerade jag om projektet *Naturen* under Speakers Corner samt stod vid bokbordet. På mässan etablerades även kontakt med Riseberga-Färingtofta hembygdsförening, vilket mynnade ut i en överenskommelse om ett eventuellt framtida samarbete med anledning att föreningen framöver planerar att genomföra ett projekt under arbetsnamnet *Rönneådalen – Skånes Nordvästpassage*. Projektet syftar bland annat till att sätta upp informationsskyltar om kulturhistoria och natur i omgivningarna, också med tanke på musik och berättelser kopplade till området.

I början av året grundade Folklivsarkivet kontakt med ESS i Lund. Detta resulterade i och jag utarbetade ett kulturhistoriskt manus om Odarslövsområdet, där ESS-anläggningen ska ligga, med titeln *Place history*. Produkten använder bland annat material ur Folklivsarkivets bildarkiv och klingande exempel ur Skånes musiksamlingar. Materialet kan komma att publiceras på ESS externa informationssida.

I övrigt medverkade Institutionen för kulturvetenskapers för första

gången under egen flagg på *Kulturkalaset* (f d Kulturnatten) - jag satt med i planeringsgruppen och musiksamlingarna kom också att ha en angiven roll i institutionens fastställda program.

Kunskapsförmedling och undervisning

I januari presenterade jag musiksamlingarnas dokumentation av Knutpunkten i Helsingborg under titeln *The Soundscape of Knutpunkten*. Detta gjordes i samband med att mastersstudenterna på *Visual Culture*, avdelningen för Konstvetenskap och visuella studier, presenterade resultaten av sitt projekt *Pass, Stay or Go - Helsingborg's Knutpunkten as a Space of Interaction, Communication and Urban Visuality*. Vidare har jag haft föredrag/förevisningar om musiksamlingarna för studentgrupper på grundnivå i etnologi och musikvetenskap, samt för grupper vid etnologens folkloristiska specialkurs *Ritualer, förställningar och muntligt berättande*. I samband med detta har jag stått till förfogande som resursperson för studenternas potentiella arbeten. Jag har också assisterat studenter på humanekologins masterskurs *Lifestyle, Consumption and Identity* där en grupps specialarbete mynnade ut i en pedagogisk kortfilm som dessutom publicerats på musiksamlingarnas hemsida. På höstterminen undervisade jag på etnologens internationella kurs *SAS 04* och examinerade delkursen *Swedish Music - Folk Music in Society and Contemporary Popular Music*. Avsnittet som också refererar till musiksamlingarna kan beskrivas behandla folkmusikens utrymme i populärmusikens Sverige och teorier som vidare angriper den traditionella folkmusiken och dess försök till revitalisering genom olika uttryck och perioder med visst fokus på samtiden.

Synopsis

Verksamhetsåret på Skånes musiksamlingar kan sammanfattas av bredd. Musikarkivariens kompetens och samlingarnas resurser används inom ett flertal segment både innanför och utanför Folklivsarkivets bestämda verksamhet. Tjänsten som musikarkivarie är från och med oktober 2010 en tillsvidaretjänst på 50 %, att jämföra med ett tidigare rubricerat vikariat. Min nuvarande sysselsättningsgrad om 100 % inklusive adjungering upphör emellertid i augusti 2011, därefter tillförsäkras blott en snäv halvtid. Det arbete jag nu utför inom ramen för verksamheten, med andra

ord ett utvecklande av både Folklivsarkivets och musiksamlingarnas uppgifter, riskerar följaktligen att finna oråd därefter om inte ytterliggare procent förankras under åtminstone viss tid. Ett utökat förordnande skulle förslagsvis kunna ske inom ramarna för undervisning, forskningsprojekt eller motsvarande. Efter sammanslagningen av de olika avdelningarna inom nuvarande Institutionen för kulturvetenskaper är det min uppfattning att verksamheten för Skånes musiksamlingar vidgats betydligt. Med hänsyn till att Folklivsarkivet med musiksamlingarna inom kort kommer att byta verksamhetsplats till Arkivcentrum Syd, är det extra angeläget att det gemensamma uppträdandet med kulturvetenskaperna kan fortsätta att utvecklas.

Knutpunkten i Helsingborg. Rockporträtt. Foto: Annica Zetterlind.

Referenser

Schüller, Dietrich (red.) 2005. *Safeguarding the Audio Heritage: Ethics, Principles and Preservation Strategy*. IASA.

Noter

1 Enligt *International Association of Sound an Audivisual Archives* (IASA) är R-DAT nu föråldrat, inte heller stabilt och samlingar lagrat på detta format hotas också av brist på avspelningsutrustning och reservdelar (Schüller 2005:5). Trots att formatet räknats som ett digitalt lagringsmedia ska det således prioriteras att överföras till ett rent filformat som WAVE. Under 2011 kommer Skånes musiksamlingar att ge företräde åt arbetet med att migrera också resterande DAT-band, vilka för närvarande uppgår till ett 50-tal.

2 Dokumentationen påbörjades redan i slutet av december 2009 men insatsen fortsatte under början av 2010.

Redaktörer: Charlotte Hagström och Göran Sjögård
Layout: Göran Sjögård
Folklivsarkivet Lund 2011
ISSN 1652-5086

LUNDS UNIVERSITET

Folklivsarkivet, Finngatan 8 223 62 Lund
Telefon 046-222 4373